

مقدمه

رشد روزافزون جمعیت و نیاز به غذای بیش‌تر باعث شده است که آب بیش‌تری در بخش کشاورزی مصرف شود. این امر به ویژه در مناطقی که کشاورزی به منابع زیرزمینی وابسته است، سطح آب‌های زیرزمینی را کاهش داده است. همچنین کیفیت آب‌های موجود از جمله شوری آن‌ها نیز مسئله‌ای مهم برای کشاورزان است. بخش زیادی از آب‌های کشور، آب‌های شور و لب‌شور هستند. بنابراین ضرورت دارد که این آب‌ها را نیز به عنوان منبع آبی مورد توجه قرار دهیم. در این وضعیت، گیاهان زراعی سازگار با شرایط آبیاری با آب شور و لب شور از اهمیت بالایی برخوردارند. یکی از گیاهانی که با آب‌های شور و لب شور سازگار است و می‌تواند از تولیدی با کمیت و کیفیت پذیرفته برخوردار باشد، برخی ارقام اصلاح شده یا توده‌های بومی خربزه است. خربزه مه ولاتی دارای ماندگاری بالا، قابلیت حمل خوب، اندازه مناسب و بازارپسندی داخلی و خارجی مناسب است. چون این گیاه با آب‌های شور و لب شور سازگار است، کشت آن می‌تواند نقش مؤثری در افزایش درآمد کشاورزان داشته باشد.

مشخصات گیاه‌شناسی خربزه

خربزه با نام علمی (Cucumis melon) گیاهی یک‌ساله و از خانواده کدوئیان است و جزء گیاهان نیمه مقاوم به شوری به حساب می‌آید. خربزه یکی از مهم‌ترین گیاهان باغبانی در مناطق خشک و نیمه‌خشک جهان است و در مناطقی که تهدید شوری آغاز شده است یا قبلاً وجود داشته است، کاشته می‌شود. آستانه تحمل به شوری ارقام مختلف خربزه با هم تفاوت دارد و در منابع نیز عدد مشخصی برای آن ذکر نشده است. آستانه تحمل به شوری گیاه گرمک در روش آبیاری قطره‌ای ۲/۳ دسی‌زیمنس بر متر اعلام شده است. آستانه تحمل به شوری طالبی و گرمک ۱/۴ و هندوانه ۱/۳ دسی‌زیمنس گزارش شده است. طالبی و هندوانه جزء گیاهان نیمه حساس به شوری طبقه‌بندی شده‌اند. با اینکه خربزه گیاهی نیمه مقاوم به شوری است، اما شوری ممکن است باعث بروز خسارات متعددی مانند جلوگیری از رشد، اختلال متابولیکی و کاهش عملکرد کمی و کیفی این محصول شود.

خربزه مه ولاتی سبزار با پوست سبز تیره، با رگه‌های سبز کم رنگ و گوشت نارنجی رنگ، با بافت ترد و شیرین و با خاصیت حمل و ماندگاری بسیار بالا و با نام‌های محلی مه ولاتی، دیررس یا شامگون، در گذشته به صورت دیم کشت می‌شده است.

شکل ۱- آشنایی با خربزه مه ولاتی

کاشت

با کاهش بارش‌های جوی و تغییر نوع و زمان بارش‌ها، مساحت اراضی کاشت خربزه دیم به شدت کاهش یافته است و کاشت این خربزه به دست فراموشی سپرده شده است. در سال‌های اخیر، به دلیل افت سطح منابع آب زیرزمینی، کاهش آب چاه‌ها و تنزل کیفیت آب آن‌ها، کاشت خربزه به صورت آبی رایج شده است. در حال حاضر این خربزه در منطقه سبزوار بسیار محبوب است و قیمت آن نیز از سایر ارقام مرسوم خربزه عرضه شده به بازار بیشتر است. بنابراین برای گسترش سطح زیرکشت این خربزه در منطقه یا سایر نواحی کشور و جایگزینی آن با خربزه‌های رایج، به خالص‌سازی بذر آن نیاز است. همچنین در وضعیت حاضر می‌توان آن را در مناطقی با شرایط اقلیمی مشابه سبزوار کشت کرد.

برای کاشت این خربزه، ابتدا مطابق روش معمول، در اواخر اردیبهشت عملیات آماده سازی زمین شامل شخم و دیسک، در زمان و شرایط رطوبتی مناسب خاک انجام می‌شود. کودهای مورد نیاز شامل فسفر و پتاس و نیتروژن باید بر اساس تجزیه خاک مزرعه و توصیه کودی کارشناس به اراضی تحت کشت اضافه شود. سپس برای تعیین مسیر خطوط کاشت یا محل استقرار نوارهای آبیاری، باتوجه به کوچکی بوته‌های این خربزه در مقایسه با ارقامی مانند قصری و خاتونی، شیارهای کم عمقی با فاصله حدود ۲ تا ۲/۵ متر در خاک مزرعه ایجاد شود.

شکل ۲- مزرعه خربزه مه ولاتی

داشت

پس از سبز شدن بذرها نیز با توجه به شرایط رطوبتی فصل، به آبیاری سریع نیازی نیست و بهتر است اجازه دهید تا ریشه بوته‌ها مقداری عمیق شوند. این عمل باعث می‌شود که ریشه‌های گیاه در فصل تابستان که نیاز آبی گیاه افزایش می‌یابد، قادر به جذب آب و مواد غذایی از حجم بیشتری از خاک باشند و گیاه به میزان کمتری تحت تنش قرار گیرد. با در نظر گرفتن بازدهی آبیاری و مقدار آب مورد نیاز برای آب شویی، اگر ۲۵ درصد از آب خالص مورد نیاز خربزه کاسته شود، تأثیر چندانی بر میزان عملکرد و کیفیت محصول نخواهد داشت. به عبارتی، با دادن ۷۵ درصد آب مورد نیاز گیاه و اعمال نیاز آبشویی برای جلوگیری از تجمع نمک در منطقه ریشه، می‌توان به عملکردی مطلوب رسید و خربزه‌هایی با کیفیت و بازاری پسندی مطلوب تولید کرد. از نظر دور آبیاری و با استفاده از آبیاری قطره‌ای (نوارهای تیپ)، مقدار آبیاری را می‌توان با دور ۲ یا حداکثر ۳ روز اعمال کرد که دور ۲ روز نتیجه بهتری در بردارد.

مقدار مصرف کود باید با توجه به توصیه کودی، بر اساس آزمون خاک و نظر کارشناسی باشد. کودهای فسفره، پتاسه، نیتروژنه، گوگردی و ریزمغذی‌ها (عناصر کم مصرف از قبیل آهن، منگنز، روی، مس، مولیبدن و...) قبل از کاشت و همزمان با عملیات شخم به خاک داده می‌شوند. از کاربرد کودهای نامحلول در سامانه آبیاری قطره‌ای باید جدا خوداری کرد، زیرا باعث رسوب و گرفتگی خروجی نوارهای آبدی می‌شود. در کشت خربزه، ازت یا کود سرک از مهم‌ترین عناصر مورد نیاز گیاه است که بیش از سایر عناصر مصرف می‌شود. میزان و چگونگی مصرف کود ازت بر کمیت و کیفیت محصول خربزه بسیار اثرگذار است. ازت عنصری متحرک و قابل شستشو از خاک در هنگام آبیاری است، بنابراین مصرف بی‌رویه و غیراصولی آن علاوه بر کاهش عملکرد کود

خربزه مه ولاتی

PTMP/SK/R&D/A/ Muskmelon 01 /06112021

مصرفی، از مهم‌ترین عوامل آلودگی منابع آب‌های زیرزمینی است. مدیریت مصرف کود در کنترل آفات، بیماری‌ها و علف‌های هرز نیز مؤثر است، لذا توجه به نظرات کارشناسان در این ارتباط ضروری است. کود سرک و ریزمغذی‌ها باید همزمان با آبیاری و توسط سامانه آبیاری قطره‌ای به زمین داده شود که این از مزایای مهم آبیاری قطره‌ای است.

برداشت

برداشت خربزه از اوایل شهریور آغاز می‌شود.

شکل ۳- برداشت خربزه مه ولاتی

منبع

باغانی، جواد. (۱۳۹۶). خربزه مه ولاتی، فرصتی در کشاورزی با آب شور و لب شور. تهران: نشر آموزش کشاورزی

